

TARİHTE İLK GREV NE ZAMAN YAPILDI?

Aydınlık Gazetesi, 30 Temmuz 2018

Yıldırım Koç

“Grev”, bir işyerinde bir ücret karşılığında çalışan kişilerin haklarını korumak ve/veya daha iyi haklar elde edebilmek için yaptıkları işi durdurmalarıdır. Bu davranış, yürürlükteki yasalara göre, “yasal” veya “yasadışı” olarak nitelendirilebilir. Ancak işin özü, yasaların bu konudaki değerlendirmesi değil, işin durdurulmasıdır.

Türkiye’de ekonomik kriz derinleştikçe, iş durdurma eylemleri artıyor. Biz genellikle “eylem” diyoruz, ancak bu “eylem”lerin büyük çoğunluğu gerçek anlamıyla grev.

Bu sözcüğün kaynağı ne?

“GREV” SÖZCÜĞÜNÜN KÖKENİ

Türkçe’de kullandığımız “grev” sözcüğünün kökeni, eskiden Paris’te belediye sarayının önündeki “Grève” meydanıdır.

Bu meydan, Türkiye’de de eskiden bilinen biçimiyle “amele pazarı” olarak kullanılıyordu. İş arayan işsizler burada toplanıyor, işçi arayanlar da buraya geliyordu.

Bir işletmede işi bırakıp yeniden iş aramak için “amele pazarı”na, bu meydana gidenler, “grev meydanına veya greve gittiklerini” söylüyorlardı.

Osmanlı döneminde “grev” sözcüğü yerine “ta’til-i eşgal” (işlerin durdurulması”) ifadesi kullanılıyordu. Yanılmıyorsam Azerbaycan’da bu kavram hâlâ kullanılıyor. Yaklaşık 20 yıl önce, Azerbaycan’ın işçi sendikaları konfederasyonu olan Hemkarlar İttifakı’nın bir yöneticisi ile Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) Genel Sekreteri Bill Jordan’ın görüşmelerinde çevirmenlik yapıyordum. Resmi görüşme bitince Bill Jordan, Bakû’den söz etti ve Bakû’nün ünlü bir tatil merkezi olduğunu söyledi. Azeri sendikacı bunu duyunca biraz şaşırıldı. Görüşme bitince bana, “Bakû’de çok tatil yapılmaz, herkes çalışır, Jordan niçin öyle dedi” diye sordu. Ben ancak o zaman Azerbaycan’da “tatil” sözcüğünün hâlâ “grev” anlamına geldiğine uyandım.

BİLİLEN İLK GREV

Tarihte kaydedilmiş ilk grev, belki de çağdaş işçi sınıfının ilk biçimlerini (prototiplerini) oluşturan kişilerce, günümüzden yaklaşık 3200 yıl önce eski Mısır’da piramitlerin yapımı sırasında ortaya çıktı.

Yaygın kaniya göre, piramitler köleler tarafından yapıldı ve inşaatın tamamlanmasının ardından, piramidin sırlarının başkaları tarafından öğrenilmesini önlemek amacıyla, bu köleler öldürüldü.

Genellikle zannedildiğinin aksine, eski Mısır’ın piramitlerini köleler değil, vasıflı zanaatkarlar inşa etti. Büyük kaya bloklarının taşınmasında çok sayıda köylünün zorla çalıştırılmış olma olasılığı yüksektir. Ancak işi esas yapanlar bu özgür zanaatkarlardı. Bu kişiler taş evlerden oluşan özel köylerde yaşıyordu ve kendilerine, yaklaşık on kişilik bir aileyi geçindirebilecek miktarda tahıl, yağ ve balık veriliyordu. Aldıkları ücret, o dönemde ortalama bir tarım işçisinin aldığı ücretin yaklaşık üç katıydı.

Bu kişiler piramit yapımındaki günlük çalışmalarının sonrasında kendi özel işlerini de yapabiliyorlardı ve aralarında bazıları okuma yazma bile biliyordu. Ancak bu zanaatkarlar tümüyle özgür de değildi; çalışma yükümlülükleri vardı. Onların çalışmasını yöneten kişilerin keyfi davranışları da oluyordu.

Bu zanaatkarlar, çağdaş anlamda bir işçi sınıfı oluşturmamakla birlikte, belirli bir ücret karşılığında işgücünü satan ve kamuya ait bir işyerinde ücret karşılığında çalışan işçilerdi.

Bu zanaatkarlar, milattan önce 1170 yılında kendilerine ücret olarak verilen yiyeceklerin dağıtılması gecikip aileleri açlıkla karşı karşıya kalınca, eşlerinin de desteğiyle işi durdurdular. (Chris Harman, *A People's History of the World*, Verso Pub., Londra, 2008, s.37) Bilinen ilk grev bu eylem.